

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
ВІДДІЛ ОСВІТИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ ЗАЧЕПИЛІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАЧЕПИЛІВСЬКИЙ БУДИНОК ДИТЯЧОЇ ТА
ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ» ЗАЧЕПИЛІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ БЕРЕСТИНСЬКОГО
РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Навчальна програма з позашкільної освіти
еколого-натуралістичного напрямку
«Природа і фантазія»

Програма створена на основі програми «Природа і фантазія» автора Васюк Є.А., керівника гуртка Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Схвалена методичною радою Комунального закладу «Зачепилівський будинок дитячої та юнацької творчості», протокол № 1 від 01.09.2025 та затверджена наказом директора № 125 від 01.09.2024

ГУРТOK «ПРИРОДА І ФАНТАЗІЯ»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сьогодні одним із основних завдань позашкільної освіти є забезпечення освітньо-культурних потреб дітей, створення умов для їх творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку, виявлення і підтримка талановитих та обдарованих дітей. Особливий акцент сучасної педагогіки зроблено на розвиток творчого потенціалу дітей.

Програма гуртка «Природа і фантазія» спрямована на розширення творчих здібностей вихованців, закріплення знань про природу і її об'єкти, що включає в себе можливості зближення дитини з природою, виховання бережливого та турботливого ставлення до неї, формування естетичних смаків.

Природний матеріал - це скарбниця для розвитку дитячої творчості. Вона дарує дитині естетичну та душевну насолоду а також формує почуття прекрасного. Такий зв'язок мистецтва і природи відіграє важливу роль у формуванні гармонійно розвиненої особистості.

Навчальна програма „Природа і фантазія” спрямована на еколого-натуралістичний напрям позашкільної освіти та реалізується у гуртках, творчих об'єднаннях Комунального закладу «Зачепилівський будинок дитячої та юнацької творчості» Зачепилівської селищної ради. Програма розрахована на учнів початкових класів віком 6-10 років.

Загальний обсяг та тривалість занять можуть становити 144 години на рік, 4 год. на тиждень.

Кількісний склад навчальної групи – 12–15 вихованців.

Мета навчальної програми полягає у набутті вихованцями компетентностей у процесі засвоєння теоретичних та практичних знань з природознавства, екології, ботаніки, флористики, народознавства. усвідомлення необхідності охорони та збереження природи, раціональної підготовки дітей до життя та творчої діяльності в умовах сьогодення.

Основні завдання програми передбачають формування таких компетентностей:

пізнавальної: уміння самостійно планувати свою діяльність, здібність до самоосвіти, активність у виборі діяльності, володіння навиками продуктивної діяльності; розширення наукового світогляду вихованців, поглиблення знань з природознавства, ознайомлення з основами науково-дослідної діяльності;
практичної: розвиток навичок з догляду за рослинами, використання набутих знань у повсякденному житті та побуті, закріплення навичок та вміння щодо бережливого ставлення до природи і збереження природних ресурсів;

вироблення уміння раціонально використовувати різноманітність природного матеріалу для виготовлення творчих робіт, розвиток умінь підбору необхідного природного матеріалу та елементів декору; творчої: формування творчих ініціатив та здібностей, уміння оцінювати свої можливості, потреби у творчій самореалізації та самовдосконаленню; сформованість мотивації у здобутті знань для подальшої освіти, розуміння особистісного росту, розвиток естетичного та художнього смаку; етнокультурної: готовність до взаєморозуміння та взаємодії, яка базується на знаннях і досвіді, набутих у реальному житті (тобто у ході навчальних занять), спрямованих на їх успішну адаптацію у поліетнічному суспільстві, належний рівень обізнаності, практичні вміння виконання виробів з природного матеріалу; загальнокультурної: прояв особистісних якостей (громадянських, моральних, інтелектуальних, загальної культури); інформаційної: здатність самостійно шукати, аналізувати і збирати необхідну інформацію; комунікативної: уміння працювати в творчому колективі, виконувати соціальні ролі, уміти виходити з конфліктних ситуацій; здоров'язберігаючої– зміцнення здоров'я, навичок дотримання режиму та розпорядку дня, укріплення емоційної сфери, виховання вольових якостей; соціальної: формування екологічної культури; розвиток позитивних якостей емоційно-вольової сфери: працелюбства, наполегливості, самостійності, відповідальності; навички міжособистісної взаємодії, здатності працювати у команді.

Під час засвоєння навчальної програми вихованці набувають ґрунтовних знань з основ загального природознавства, ботаніки та екології. Програмою передбачено вивчення практично всіх природних матеріалів, що можуть бути використані в творчих роботах.

Для кращого засвоєння тем більшу кількість годин відведено на практичні заняття.

Керівник гуртка повинен ознайомити вихованців з народною символікою України, виховати пошану до народних символів, почуття любові до природи рідного краю. Гуртківці беруть участь у масових еколого-натуралістичних заходах, тематичних святах, організації виставок. Систематична робота з природним матеріалом: його правильним збиранням, заготівлею, збереженням та використанням виховує в них трудові навички, екологічну свідомість.

Керівник гуртка повинен звертати увагу на форми і методи занять, що сприяють розвитку творчих здібностей юннатів. У процесі роботи слід навчити вихованців спостерігати за природою, аналізувати й узагальнювати отримані знання з подальшим їх застосуванням при підготовці різних наочних посібників.

Зміст навчальної програми включає теоретичні заняття із відповідними завданнями і видами практичних робіт.

Форми організації освітнього процесу:

- *фронтальна* (інформування, постановка загальних завдань, загальний інструктаж тощо);
- *групова* (виконання адаптованих завдань);
- *індивідуальна* (в окремому темпоритмі, за індивідуальними планами розвитку);
- *теоретичні заняття* (розповідь, бесіда, інструктаж, консультування, експертиза виробів тощо);
- *практичні заняття* (виконання вправ).

Програма побудована на основі загальнодидактичних принципів (науковості, систематичності, доступності, послідовності, зв'язку навчання з життям).

Основний дидактичний принцип - навчання в предметно-практичній діяльності.

У програмі заплановано використання різноманітних форм і методів подачі матеріалу. Форми організації освітнього простору - групова і міжгрупова взаємодія.

Організаційні форми: екскурсія, акція, практична робота, квест, заняття подорож тощо.

У процесі реалізації навчальної програми використовуються такі методи навчання: пояснювально-ілюстративний, розповідь, бесіди, робота з книгою, демонстрація, вправи, практичні роботи репродуктивного і творчого характеру, методи мотивації і стимулювання, навчального контролю, взаємоконтролю і самоконтролю, пізнавальна гра, проблемно-пошуковий, ситуативний методи, екскурсії.

Рекомендується проведення виставок робіт, участь у всеукраїнських конкурсах та масових природоохоронних заходах тощо.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПОЧАТКОВИЙ РІВЕНЬ, ОДИН РІК НАВЧАННЯ

№ з/ п	Назва розділу	4 год.		
		Теоретич.	Практич.	Разом
1	Вступ	2	2	4

2	Розділ 1. Природа Зачепилівщини	6	6	12
2	Розділ 2. Робота з природним матеріалом	8	22	30
3	Розділ 3. Новорічна майстерня	6	18	24
4	Розділ 4. Технології виготовлення поробок з природного матеріалу	8	20	28
5	Розділ 5. Квітникарство	10	28	38
6	Навчальні екскурсії	2	4	6
7	Підсумкове заняття	2	-	2
Всього		44	100	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (4 год.)

Теоретична частина (2 год.)

Ознайомлення вихованців з роботою гуртка, метою та умовами навчання, внутрішнім розпорядком, планом роботи на навчальний рік. Загальні відомості про безпеку життєдіяльності та охорону здоров'я дітей.

Взаємозв'язок людини і природи. Правила поведінки в природі. Значення природи в житті людини. Вплив людини на природу.

Значення знань з природоохоронних дисциплін у природоохоронній діяльності людини.

Практична частина (2 год.)

Екскурсії у навчальні кабінети, місцевий парк.

Розділ 1. Природа Зачепилівщини (12 год.)

Теоретична частина (6 год.)

Різноманітність рослинного світу Зачепилівщини. Роль і значення рослин у природі та в житті людини. Розповсюдження та розвиток рослин. Лікарські рослини.

Роль лісу в біосфері та житті людини. Орієнтування в лісі. Лісові ресурси рідного краю та їх охорона.

Різноманітний тваринний світ Зачепилівщини.

Практична частина (6 год.)

Виготовлення гербарію листя дерев.

Збір лікарських рослин для гербарію.

Вивчення кімнатних рослин та особливості догляду за ними.

Експерсії місцевого парку.

Розділ 2. Робота з природним матеріалом (30 год.)

Теоретична частина (8 год.)

Дари природи, які використовуються у виготовленні композицій та оздобленні інтер'єру.

Збір і заготівля природного матеріалу. Його класифікація (квіти, листя, злаки, плоди, ягоди, морське каміння, мушлі, шишки, гілки).

Заготівля і збереження насіння квітів.

Пласке і об'ємне засушування рослин.

Основи зрізу і збереження сухоцвітів. Засушування квітів, сухоцвітів.

Принципи заготівлі плодів і насіння хвойних порід дерев.

Основні принципи заготівлі деревини і кори.

Основи коренепластики.

Правила заготівлі і підготовки пташиного пір'я для використання в роботі.

Основи аплікації. Аплікація з природних матеріалів. Технологія виконання.

Декоративна аплікація. Технологія виконання. Матеріали та обладнання.

Практична частина (22 год.)

Експерсія до хвойного лісу з метою збирання шишок, цікавих гілок, моху.

Засушування листя для виготовлення аплікацій.

Виготовлення флористичної листівки до дня народження.

Виготовлення фоторамки із гілок.

Виготовлення з каштанів, жолудів, листя та моху композиції „Осінній вернісаж”.

Виконання площинної аплікації з природних матеріалів на теми: „Їжачок”, „Чарівна осінь”, „Квіти у вазі” з елементами малювання.

Виготовлення об'ємної композиції „Букет троянд” з опалого листя.

Аплікація з яєчної шкаралупи.

Робота з шкаралупою волоського горіха. Виготовлення черепахи із шкаралупи. Виготовлення декоративних виробів з пір'я, шишок та жолудів.

Розділ 3. Новорічна майстерня (24 год.)

Теоретична частина (6 год.)

Збереження та правильне використання ялини і сосни.

Методика і варіанти виготовлення ялинкових іграшок з яєчних та горіхових шкаралуп, паперу і фольги, декоративного матеріалу.

Допоміжні матеріали та інструменти у виготовлення новорічних композицій.

Практична частина (20 год.)

Штучні ялинки з гілок і новорічної фурнітури.

Виготовлення різноманітних новорічних композицій.

Виготовлення композиції „Ліс взимку” з використанням гілок сосни, самшиту, пінопласту, шишок.

Виготовлення ялинкових іграшок з фетру „Новорічний чобіток”, „Різдвяна зірка”, „Чарівний ангел” та ін.

Новорічний декор з фоамірану.

Виготовлення з кольорового паперу новорічного ліхтарика. Гірлянди з кольорового паперу.

Розділ 4. Технологія виготовлення поробок з природного матеріалу (28 год.)

Теоретична частина (8 год.)

Сільськогосподарські культури. Ознайомлення з біологічними особливостями основних сільськогосподарських культур (зернових, зернобобових, овочевих, плодово-ягідних, технічних культур та їх насінням).

Походження основних сільськогосподарських культур. Овочі та фрукти як вітамінний продукт харчування. Важливість круп у раціоні людини.

Технологія виготовлення аплікацій і панно з круп, бобових культур та насіння на природну тематику.

Підготовка основи під картину і матеріалів. Основи фарбування зерен. *Практична частина (20 год.)*

Виготовлення колекції круп.

Виготовлення виробів з качанів кукурудзи за зразками „Зайчик”, „Лисичка”, „Куточок та півник”.

Виготовлення простих аплікацій з насіння соняшника.

Квіткове панно з насіння гарбуза.

Виготовлення українського оберегу з круп та насіння за зразком (аплікація на картоні).

Виготовлення об’ємних виробів з насіння соняшника „Сова”, „Їжачок”. Створення картини з кавових зерен.

Розділ 5. Квітникарство (38 год.)

Теоретична частина (10 год.)

Поняття про квітково-декоративні рослини. Різноманітність однорічних, дворічних та багаторічних рослин. Правила догляду за квітами відкритого ґрунту.

Першоцвіти. Охорона першоцвітів.

Техніка виготовлення букету. Букети та композиції в інтер'єрі. Правила продовження життя квітів у вазі.

Квіти в легендах і переказах, традиційні українські квіти. Рослини обереги.

Практична частина (28 год.)

Виготовлення квітів-першоцвітів з бісеру.

Складання букетів та квіткових композицій з квітів та іншого рослинного матеріалу, із сухоцвітів. Вибір форми та елементів виготовлення букетів та композицій.

Аплікація із засушених квітів за власним задумом.

Створення квіткової композиції.

Практичні заняття у лабораторії овочівництва та квітникарства (підготовка ґрунту, посів насіння, догляд за розсадою, пікірування розсади).

Робота на навчально-дослідній земельній ділянці (підготовка земельної ділянки, посів насіння у відкритий ґрунт).

Навчальні екскурсії (6 год.)

Осіння екскурсія в природу. Зміни в неживій природі та їх вплив на живу природу.

Екскурсія до хвойного лісу з метою збирання шишок, цікавих гілок, моху.

Весняна екскурсія до місцевого парку. Пробудження дерев і кущів від зимового сну. Соко рух, розпускання бруньок.

Підсумкове заняття (2 год.)

Перевірка та оцінювання знань і вмінь вихованців: виступи, демонстрація кращих поробок, підсумкова робота.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- правила безпеки життєдіяльності під час роботи з інструментами;
- найбільш поширені дерева та кущі рідного краю, лікарські рослини;
- різноманітність тваринного світу рідного краю;
- про необхідність збереження та раціональне використання хвойних насаджень;
- біологічні особливості основних сільськогосподарських культур, правила догляду за ними;

- видовий склад найбільш поширених квітково-декоративних рослин відкритого ґрунту, представників однорічних, дворічних, багаторічних рослин;
- основні техніки виготовлення букетів квітів та рослин.

Вихованці мають уміти та застосовувати:

- правильно обробляти та зберігати живий та сухий рослинний матеріал для подальшої роботи (виготовлення аплікацій, гербаріїв, букетів);
- виконувати нескладні аплікації з опалого листя, шкаралупи яєць, сільськогосподарських зернових культур;
- виготовляти вироби з шишок, жолудів, каштанів, мушлів молюсків, гілок, коріння та ін.

Вихованці мають набути досвіду:

- створення виробів з природного матеріалу;
- перетворення природної форми в декоративну, абстрактну;
- роботи з різними матеріалами, інструментами та пристроями;
- вирощувати та вести догляд за квітково-декоративними рослинами закритого та відкритого ґрунту;
- дотримання правил екологічної поведінки в природі, екологічної культури.

Терміни (поняття), які повинні засвоїти вихованці

Природа, біосфера, природний матеріал, насіння, аплікація, гербарій, коренепластика, декорування, флористика, екологія, фауна, флора, сільськогосподарські культури, панно, квітково-декоративні рослини, першоцвіти, сухоцвіти, розсада, пікірування.

Орієнтовний перелік матеріалів та обладнання

- природний матеріал: живі квіти, засушений рослинний матеріал, кора, гілки, фрагменти коренів дерев, каштани, горіхи, жолуді, шишки, крилатка ясеня, клена, насіння та плоди сільськогосподарських та дикорослих рослин, мушлі молюсків, пір'я, шкаралупи яйця.
- обладнання та інструменти: лінійка, ножиці, пензлі для малювання, пензлі для клею, клейові пістолети, голки, шило, ручні лещата, канцелярський ніж.
- матеріали: прості олівці, кольорові олівці, акварельні фарби, гуаш, кольоровий папір, клей ПВА, силіконовий клей, картон, нитки, пластилін, тканина, фетр, фоаміран, бісер, дріт для бісеру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичкова А.В. Природні матеріали: пошук і традиції / Початкова школа. – 1991. - № 11.
2. Веремійчик І. Конструювання об'ємних композицій з природного матеріалу. / Початкова школа.-1999.-№ 4
3. Закон України „Про позашкільну освіту” //Освіта України. – 2000. – 2 серпня (№ 31). – С. 8.
4. Квітникарство / Л.П. Іщук, О.Г. Олешко, В.М. Черняк, Л.А. Козак, / за ред. канд. біол. Наук Л.П. Іщук. – Біла Церква, 2013. – 290 с.
5. Козейчик Н.Н. Панно из семян ясеня./ Школа и производство.- 2001 № 23-24.
6. Колчанов И.И. Работа с чешуйками шишек и иголками хвойных деревьев. / Начальная школа.-1991.-№ 4.
7. Коношук С. Робота з осіннім природним матеріалом. / Початкова освіта.-2004. - № 38.
8. Копалова Н. Гурткова робота з аплікації та орігамі. - Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 312 с.
9. Методика навчання мистецтва у початкової школі: Посібник для вчителів. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2006. – 256 с.
10. Міщенко І., Лазаренко К. Зробіть з природного матеріалу./ Початкова освіта.-2001.-№ 23-24.
12. Обрывкова А.А. Заготовка растительного материала для цветочных композиций. / Школа и производство.- 1993. - № 4.
13. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку / Т. О. Піроженко. - Тернопіль: Мандрівець, 2010. - 136 с.
14. Пометун О.І., Піроженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: „А.С.К. ”, 2006, - 192 с.
15. Пузиреко Я.В. Мистецтво квіткового дизайну. Декоративна флористика. Навч. пос. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 232 с.
16. Рижова Н. „Наш дім – природа”. Програма екологічного виховання дошкільнят / Н. Рижкова // Дошкільнє виховання. - 1998. — № 7. — С. 26-34.
17. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – 144 с.
18. Що? Як? Чому? Світ мистецтва, популярна дитяча енциклопедія.— Харків., 2001.